

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ขาดพันธุ์สัมพันธ์กับทรัพยากรรังนกแอ่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นี้ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1. เพื่อศึกษาระบบความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์กับทรัพยากรรังนกแอ่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 2. เพื่อศึกษาระบบความเชื่อ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ระบบสิทธิ์และกฎหมาย และผลกระทบสิ่งแวดล้อม ที่เกี่ยวกับธุรกิจรังนกแอ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 3. เพื่อศึกษาความสำคัญของตลาดรังนกแอ่นในประเทศฮ่องกงที่มีอิทธิพลต่อธุรกิจรังนกแอ่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 4. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการธุรกิจ และรูปแบบ กระบวนการจัดการทรัพยากรรังนกแอ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยใช้พื้นที่ศึกษาที่เป็นแหล่งทรัพยากรรังนกในประเทศ ไทย เวียดนาม ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย และจีน(ฮ่องกง) ซึ่งเป็นศูนย์กลางตลาดรังนกโลก ใช้เวลาในการศึกษาวิจัย ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2009 - 2011

ผลจากการวิจัยพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้มีการ 'เก็บใช้' รังนกจากแหล่งธรรมชาติ จากนกนางแอ่นชนิดที่รังบริเวณได้ 3 ชนิด คือ นกแอ่นกินรัง(*Collocalia fuciphaga*) นกแอ่นกินรังตะโพกขาว(*Collocalia germani* Oustalet)และนกแอ่นรังดำ(*Collocalia maxima*) เป็นอาหารและยา และ 'เก็บค่า' รังนกกับกลุ่มชาติพันธุ์จีน ไม่น้อยกว่า 500 ปี มาแล้ว ส่วนการทำฟาร์มนกนางแอ่นหรือการเลี้ยงนกนางแอ่นในบ้าน เกิดขึ้นครั้งแรกในหมู่บ้าน เซอดายา(*Sedayaya*) แห่ง เกรซีก(*Gresik*)ในเกาะชวา ประมาณปี ค.ศ.1880 ก่อนจะสร้างตึกรังนกกันทั่วภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ปี 1997 การอนุรักษ์ป่ารังพันธุ์โดยทั่วไปปล่อยให้ไปไปตามธรรมชาติ การเก็บรังนกแต่ละประเทศมีระยะเวลาที่แตกต่างกัน ขณะที่การเก็บรังนกในตึกนกขึ้นอยู่กับปริมาณของนก โดยทั่วไปจะมีการเก็บรังนกกันเดือนละ 1 ครั้ง

กลุ่มชาติพันธุ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เชื่อกันว่าเป็นนางแอ่นเป็นนกบริสุทธิ์ เป็นสัญลักษณ์ของความซื่อสัตย์และภักดี เป็นทรัพย์สินสมบัติของเทพ เป็นนกที่มีพละนาภาพเช่นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สามารถบันดาลให้เกิดทั้งคุณและโทษกับคนที่ไปมีส่วนสัมพันธ์ด้วย

การเก็บรังนกเป็นงานที่เสี่ยงภัย มีวิถีความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติของวัฒนธรรมการนับถือผี ก่อนหรือหลังเก็บรังนก จะประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ การประพาดดิน มีข้อห้าม และมีการใช้ภาษาเฉพาะที่แตกต่างไปจากที่ใช้ในชีวิตประจำวัน อันเป็นการแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำถ้ำหรือเกาะรังนก ทั้งเป็นขวัญกำลังใจและให้ความปลอดภัยในการเก็บรังนก ภายใต้วาทกรรมของสังคมที่เพศชายเป็นใหญ่ ห้ามมิให้ผู้หญิงเข้าไปเก็บรังนกในถ้ำรังนก แต่ไม่มีการห้ามผู้หญิงเก็บรังนกในตึกนก

อุปกรณ์สำคัญที่ใช้สำหรับเก็บรังนกตามแหล่งธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ใช้อุปกรณ์ที่ไม่มีความซับซ้อน ขณะที่การทำธุรกิจตึกรังนก ได้มีนวัตกรรมและประดิษฐ์กรรมหลากหลายเริ่มในอินโดนีเซีย แล้วแพร่เข้าไปใน ดินแดนอื่นๆ

รังนกนางแอ่น เดิมเป็นอาหารพิเศษของคนรวยและกษัตริย์ เชื่อว่าการกินรังนกจะมีชีวิตเป็นนิรันดร์ มีสรรพคุณทางยาที่เพิ่มสมรรถภาพทางเพศ เพิ่มภูมิคุ้มกัน ทำให้ร่างกายแข็งแรง ตลอดจนแก้ความเจ็บป่วยต่างๆ มีการคิดสูตรเครื่องดื่มรังนกกำลังเพื่อสุขภาพ สนุ้รังนก เครื่องสำอาง หรือโลชั่นรังนก ตลอดจนการคิดตำรับอาหารรังนกสูตรต่างๆ บนพื้นฐานของทรัพยากรในท้องถิ่น คนจีนในจีน และในฮ่องกง เชื่อเรื่องความมีประโยชน์ของรังนกกันมาก แม้ไม่ได้ถูกระบุเป็นยารักษาไว้อย่างเป็นทางการ

การจัดการทรัพยากรรังนกนางแอ่นในแหล่งธรรมชาติจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะคือ 1. ระบบสิทธิถ้ำรังนก เป็นของส่วนบุคคลหรือครอบครัวมีการสืบทอดสิทธิ์มรดกถ้ำรังนกของกลุ่มชาติพันธุ์ตามกฎหมายจารีต 2. ระบบ สิทธิถ้ำรังนกเป็นแบบถ้ำร่วม และ 3. ระบบสิทธิถ้ำรังนกเป็นของรัฐให้เอกชนสัมปทาน การบังคับใช้กฎหมายมี ลักษณะเฉพาะแต่ละประเทศ แต่ตึกนกมีสิทธิสืบทอดมรดกได้ตามกฎหมาย ใน จีนฮ่องกง ไม่มีกฎหมายและภาษี เกี่ยวกับการทำธุรกิจรังนก ถ้าวังนกเป็นอาหารชนิดหนึ่ง

ทางด้านเศรษฐกิจ นักธุรกิจกลุ่มชาติจีนเป็นผู้รวบรวมซื้อรังนก จำหน่ายทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยมี จีน ฮ่องกง และไต้หวัน เป็นตลาดรังนกที่สำคัญ เป็นธุรกิจที่มีมูลค่าปีละนับแสนล้านบาท ฮ่องกง เป็นตลาด บริโภครังนกที่ใหญ่ที่สุดในโลก มีมูลค่าปีละประมาณ 2,000 ล้านดอลลาร์ ฟิลิปปินส์ เป็นประเทศที่ผลิตรังนกได้ น้อยที่สุดประมาณปีละ 5 ตัน อินโดนีเซีย เป็นประเทศที่ส่งรังนกมากที่สุดประมาณปีละ 2,000 ตัน การทำธุรกิจ รังนกนอกแหล่งธรรมชาติเป็นธุรกิจที่จำกัดอยู่ในกลุ่มคนผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี

ในมิติของการเมืองและปฏิบัติการสนามทางสังคม มีการกีดกันปิดกั้นการเข้าถึงการใช้ทรัพยากรรังนกทั้ง ในกลุ่มและข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ มีการขโมยรังนกจากถ้ำรังนกหรือตึกนก มีการลักลอบค้ารังนก มีละเว้นวันการ ปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายรับประโยชน์จากการต่อสัญญาให้กับบริษัทสัมปทานเก็บรังนก ในประเทศที่มีความ เป็นประชาธิปไตย มีการรับรองสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ เคารพสิทธิและกฎหมายจารีตของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ พื้นเมือง ปัญหาการโจรกรรมและอาชญากรรม จาก “สงครามแย่งชิงทรัพยากรรังนก” เกิดขึ้นทั้งในกลุ่มและข้าม กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลังจากเดือน กรกฎาคม 2011 เกิดปัญหาการเมืองเรื่อง ธุรกิจรังนกกระหว่างประเทศระหว่างจีนกับประเทศแหล่งผลิตรังนกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากการที่จีน ห้ามนำรังนกดิบเข้าประเทศ

การ ‘เก็บรังนกจนเกินขนาด’เนื่องมาจากราคารังนกสูงขึ้นมากตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา เป็น สาเหตุสำคัญ ที่ทำให้กนกนางแอ่นในแหล่งธรรมชาติทุกประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ลดจำนวนลง อย่างรุนแรง ขณะที่การทำธุรกิจรังนกจากตึกนกได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่มีความรุนแรงซ่อนเร้น หลายประการ เกิดผลกระทบกับสุขภาวะของชุมชน แต่การทำธุรกิจรังนกตึกนกมีการอนุรักษ์และสงวนพันธุ์ ประชากรกนกนางแอ่นดีกว่าการทำธุรกิจรังนกในเขตสัมปทาน

ธุรกิจรังนกที่มีทรัพยากรรังนกเป็นตัวกลางทำให้เกิดความสัมพันธ์ของคนในรัฐ ทั้งร่วมชาติพันธุ์และข้าม กลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การเข้าถึงและการใช้ทรัพยากรรังนกมีความหลากหลาย มีทั้ง ‘การกีดกันปิดกั้นให้อยู่นอกกลุ่ม’ และ ‘การนับพวกเข้ากลุ่ม’ ให้อยู่ในศูนย์กลางอำนาจในการเข้าถึงและการใช้ ทรัพยากรรังนก ‘กลุ่มชาติพันธุ์ปกครอง’ หรือ ‘กลุ่มชาติพันธุ์เป็นใหญ่’ มิได้เป็นชาติพันธุ์ที่ผูกขาดการเข้าถึงและ การใช้ทรัพยากรรังนกเพียงชาติพันธุ์เดียว แต่การเข้าถึงและการใช้ทรัพยากรรังนกมีความหลากหลาย

การติดต่อค้าขายรังนกหรือธุรกิจสร้างตึกรังนกทั้งภายในประเทศที่เป็นคนกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน หรือ การทำธุรกิจรังนกข้ามชาติกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ขายและผู้รับซื้อรังนกจะมีความสัมพันธ์เป็นเครือข่ายที่ ก่อนข้างลึกซึ้งและมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ทั้งปริมาณสินค้ารังนกดิบที่ส่งให้กับบริษัทผู้รับซื้อต้องมีอย่าง ต่อเนื่องและเพียงพอกับความต้องการ

ในระดับสากลหรือระดับข้ามรัฐธุรกิจรังนกเป็นธุรกิจที่ผูกขาดอยู่โดยกลุ่มชาติพันธุ์จีน หลังเกิดเหตุการณ์ “การหักดิบธุรกิจรังนกโลก กรกฎาคม 2011” ของจีน ซึ่งเป็นนโยบายที่ต้องการให้สินค้า ‘รังนกได้ดิน’ เป็นสินค้า ที่ถูกกฎหมาย และเพื่อแปรตลาดรังนกโลกให้กลับคืนไปอยู่ในจีนดั้งเดิม หลังจากฮ่องกงเป็นตลาดโลกรังนกมา ตั้งแต่ปี 1949 ถึงปี 2012 ขณะเดียวกันคนกลุ่มชาติพันธุ์จีนทั้งเจ้าของร้านขายรังนกในจีนและฮ่องกงจะไม่ไว้วางใจ คนจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เมื่อเข้าไปในร้านขายรังนกเพราะระแวงว่าจะเข้าไปเพื่อหาข้อมูล กลุ่มชาติพันธุ์จีน

ในตลาดรังนกโลกฮ่องกง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอิทธิพลและเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการกำหนดราคารังนก ในจีน ฮ่องกง ในตลาดรังนกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และทั่วโลก แต่มีแนวโน้มจะลดความสำคัญลง

ข้อเสนอแนะ 1. การอนุรักษ์ป่ารังพันธุ์นกนางแอ่นในแหล่งธรรมชาติอันเป็นแหล่งที่รัฐให้สัมปทานเก็บรังนก ต้องมีมาตรการฟื้นฟูและการอนุรักษ์ป่ารังพันธุ์นกนางแอ่นอย่างเร่งด่วน 2. หน่วยงานของรัฐและชุมชนที่เกี่ยวข้องต้องมีมาตรการ ให้สวัสดิการที่ดีกับคนเก็บรังนกเพื่อเป็นขวัญกำลังใจ ให้ตระหนักห่วงแหนในทรัพยากรนกนางแอ่น อันเป็นการส่งเสริมในการอนุรักษ์ป่ารังพันธุ์ทรัพยากรนกนางแอ่นในแหล่งธรรมชาติอีกทางหนึ่ง 3. เพื่อเป็นการส่งเสริมธุรกิจรังนกให้มีความก้าวหน้า ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางด้านการค้าที่เป็นปัจจุบัน ประเทศไทยต้องปรับปรุงกฎหมายให้นกนางแอ่นเป็นสัตว์ที่เพาะเลี้ยงได้อย่างเร่งด่วน 4. ต้องมีระเบียบกฎหมายในการควบคุมส่งเสริมการแพร่หลายของสร้างตึกนก ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และสิ่งแวดล้อมของชุมชน 5. รัฐต้องอำนวยความสะดวกและส่งเสริมให้มีตลาดรังนกกลาง สำหรับการกำหนดราคาทั้งในประเทศและระดับภูมิภาค เพื่อเป็นการรักษาตลาดราคารังนกในระดับข้ามชาติ 6. ต้องมีการสนับสนุนส่งเสริมการวิจัยเกี่ยวกับนกนางแอ่น ในทุกมิติ โดยเฉพาะการศึกษาวิจัยในมิติของปฏิบัติการเชิงอำนาจของเครือข่ายที่ควบคุมผูกขาดการค้ารังนกอยู่ทั่วโลกของกลุ่มชาติพันธุ์จีน

Abstract

This research on the Ethnicity and Birds' Nest Resources in Southeast Asia has 4 research objectives including; 1. To study the relationship between different ethnic groups in Southeast Asia and birds nest resources 2. To study the beliefs, culture, economy, society, politics, system of ownership rights and law, and environmental impact related to the birds' nest industry in Southeast Asia 3. To study the importance of the main market for birds' nests in Hong Kong for the production of birds' nests in Southeast Asia 4. To compare models of managing birds' nest resources used by various ethnic groups in Southeast Asia through the cases study of the edible bird-nest resource areas in Thailand, Vietnam, Philippines, Indonesia, Malaysia and China (Hong Kong) which is the center of the world edible bird-nest market. The timeframe of this research was conducted during 2009-2011.

The research found that the ethnic groups in Southeast Asia "collect and use" the edible bird-nest from the natural sources of 3 species of edible nest-swiftlets including *Edible-nest Swiftlet* or *Collocalia fuciphaga*, *White-rumped Swiftlet* or *Collocalia germani* Oustalet and *Black-nest Swiftlet* or *Collocalia maxima* to make the foods and herbs as well as "collect and trade" the edible bird-nest with the Chinese ethnic group more than 500 years ago. Whereas the edible nest-swiftlet farming in the building emerged first time at the *Sedaya Village* in *Gresik* in Java Island since 1880 before the edible nest-swiftlet farming by build the building around Southeast Asia after the economic crisis in 1997. Generally, the edible-nest swiftlet species improve by nature. The edible bird-nest harvest season in each country is different while the edible bird-nest collection is upon the amount of the edible nest-swiftlet in the building which usually the edible bird-nest collection will take one time per month.

The ethnic groups in Southeast Asia belief that the edible nest-swiftlet is the virgin bird, token of the honest and loyalty, asset of the gods, sacred birds which could cause good or bad to the people who get involve.

Edible bird-nest collection is the risk job. There are the supernatural believe practices before and after the collection including the ritual to play respect to the sacred things, behaving appropriately, taboos and speak the special language which differ from the everyday life's language to play the respect to the cave's sacred spirits and edible bird-nest's spirit as well as encourage and protect the edible bird-nest collectors during the collection. Under the patriarchal society there is a discourse prohibit the woman to collect the edible bird-nest in the cave but not in the swiftlet farming.

The edible bird-nest collecting tools of the ethnic groups in Southeast Asia is not complicate whereas the swiftlet farming had created several innovation and invention in Indonesia and gradually distribute to the other countries.

The edible bird's nest is special food for the millionaire and king. They believe that having edible bird-nest will make their long life, increase the sexual capacity, increase immunity, health as well as cure many sickness. Thus there are many formulas to produce the edible bird-nest drinks for health, edible bird-nest soup, edible bird-nest cosmetic or lotion as well as many edible bird-nest food recipes mixing with the local resources. Both Chinese in Mainland China and Hong Kong believe in the value of the edible bird-nest even it is not noticed in the medical treatment list.

There are 3 forms of natural edible bird-nest resources management including; 1. The personal and family inherited the legacy rights systems of edible bird-nest cave which the right is inherited from the older generation by the customary law. 2. The common right system of the edible bird-nest cave. 3. The state's rights system of the edible bird-nest cave grant the concession to the private. The legal enforcement is different in each country whereas the edible bird-nest building is inherited by law. In China (Hong Kong), there is no law and tax that related to the edible bird-nest business and perceive the edible bird-nest as a food.

In economy, the Chinese businessmen are the edible bird-nest buyer to sale both inside and outside the country which China, Hong Kong and Taiwan are the important edible bird-nest market with value of edible bird-nest trade around 100 billion Baht per year. In Hong Kong is the biggest edible bird-nest market in the world with trade value around 2 billion Hong Kong Dollars(HKD) per year. Philippines are a smallest edible bird-nest producer in Southeast Asia which produce around 5 tons per year and Indonesia is the biggest producer in Southeast Asia which produces around 2,000 tons per year. The non-natural edible bird-nest business is belonged to the high economic status group.

In the political angle and social field practice angle, there is the exclusion of the access to the edible bird-nest resource both inside and outside the ethnic groups, there is the stolen of the edible bird-nest from the cave and the building, the smuggling of the edible bird-nest, the abstention to follow the regulation and laws on the contract extension of the edible bird-nest collection concession. In the democratic countries, there are the assurance of the ethnic rights and respect to the rights and the custom of the indigenous and ethnic communities. The problems of the robbery and crime from the "War on Edible bird-nest" occur both inside and outside the ethnic group in Southeast Asia. After the *July 2011*, there are the politics of the edible bird-nest business between China and the producer countries in Southeast Asia thus China had prohibited to import the raw edible bird-nest to the countries

The "Over harvested Edible bird-nest" is because the price of the edible bird-nest price rising since 1980 and this instance is the cause of the drastic declination of the edible nest-swiftlet amount in Southeast Asia. While the edible bird-nest business by edible bird-nest farming in the building many hiding impacts to the environment crucially whereas the edible bird-nest building business has the conservation and protection of the edible nest-swiftlet species better than the edible bird-nest cave business in the concession area.

The edible bird-nest business which employs the edible bird-nest as the medium establish the relationship among the people in the same state, same ethnic groups and across the ethnic groups in

Southeast Asia. Access to and the use of the edible bird-nest resource have many forms including; “exclude from the group” and “include to the group” which related with the center of the power to allow to access and use the edible bird-nest resource. The “dominant ethnic group” is not the always exclusive in access to and use of the edible bird-nest only. But the access to and use of the edible bird-nest resources are diverse.

The edible bird-nest trade or the edible bird-nest building business both inside and outside the counties among the same ethnic or the edible bird-nest business across the ethnic groups, the people who are the seller or the buyer will have the indeed relationship and trust each other. The quantity of the raw edible bird-nest products must be enough to sell to the buyer continuously and enough to supply to the demand.

In the international level or the trans-state level, the edible bird-nest business is exclusive for the Chinese ethnic. After there was a case of the Chinese’s “cold turkey of the edible bird-nest business in July 2011”, which is the policy to make the “underground edible bird-nest business” as the legal products and transform the edible bird-nest market back to China after Hong Kong became the edible bird-nest market since 1949-2012. While the Chinese ethnic group both seller and buyer in Mainland China and Hong Kong are not trust the people from Southeast Asia when they go to sell the edible bird’s nest by themselves because they afraid those will investigate the information. Thus the Chinese ethnic group in Hong Kong is the influent group which has the dominant power determine the edible bird’s nest price in China and Hong Kong as well as in Southeast Asia and around the world but anyway their influence has tendency to decline.

Recommendations; 1. The edible nest-swiftlet species conservation in the natural sources in the edible bird’s nest collection concession area by the state should release the measurement to recover and conserve the edible nest-swiftlet urgently. 2. The involved government organization and the community should release the measurement to establish the good welfare for the edible bird’s nest collectors to encourage them to aware of the edible nest-swiftlet which is a promotion approach to conserve the edible nest-swiftlet species in the natural sources. 3. In order to encourage the progressive the edible bird’s nest to conform to the current trade situation, Thailand should improve the law to allow to raises the edible nest-swiftlet legally and urgently. 4. The government should release the laws and regulation to control and promote the edible nest-swiftlet buiding construction to appropriate to the area and the environment of the communities. 5. The government should facilitate and promote the establishment of the center market of the edible bird’s nest to determine the price both in the countries and in the region for balancing the edible bird’s nest in the transnational level. 6. The state has to promote the research on edible nest-swiftlet in every angle especially the research on the angle of the power practice by the exclusive network of the Chinese that control and exclude the edible bird’s nest around the world.